

ПРАВНО ДЕЙСТВИЕ НА ПРИПОЗНАВАНЕТО ПО ВРЕМЕ – ВЪЗПРИЕТИТЕ ТЕОРЕТИЧНИ РАЗРЕШЕНИЯ И СК ОТ 2009 Г.

гл. ас. Анна Свободенова Чолакова, БСУ

TEMPORAL LEGAL ACTING OF THE AFFILIATION – THE ADOPTED THEORETICAL RESOLUTIONS AND THE FAMILY CODE - 2009

Anna Svobodenova Cholakova, BFU

Abstract: *The research investigates the theoretical legal conceptions adopted in Bulgaria concerning the legal acting of the affiliation and compares them to the new Family Code - 2009*

Key words: *affiliation, legal acting of affiliation, retroactive acting, affiliation of nasciturus*

В българската правна доктрина въпросът за действието на припознаването по време се разглежда наред с другите правни последици, които настъпват по силата на този правен акт, под общото наименование „Действие на припознаването”. На пръв поглед, в материята не се наблюдават проблеми от правно естество. Повечето автори изразяват единодушно мнение относно *декларативния* характер на акта, който не създава произхода, а само го обявява¹. Припознаването дава титул за произход. Ето защо, и „конкретните правни последици, които ще се проявят в резултат на припознаването, са последиците на произхода въобще.”² Припознаването е с действие *erga omnes* - спрямо всички правни субекти, а като юридически факт неговото действие във времето е *ex tunc* – обратно към момента на раждането на припознатия.

В уредбата на припознаването новият Семейен кодекс от 2009г. в значителна степен следва предходните нормативни разрешения, което означава, че възприетите в доктрината и в практиката виждания, следва да се прилагат и спрямо действащата нормативна уредба.

По-задълбоченият анализ на правната проблематика, свързана с действието на припознаването обаче, разкрива необходимостта да се поставят няколко въпроса и да се потърси тяхното разрешение. Това се налага както от практическото значение на института на припознаването, така и от необходимостта в правната наука да се изработи едно по-пълно и аргументирано становище относно действието по време на юридическия факт „Припознаване”.

На първо място, както посочихме по-горе, в българската правна доктрина единодушно се поддържа становището, че припознаването има ретроактивно действие – макар извършено в по-късен момент, то поражда своите правни последици още от

¹ Ненова, Л., Семейно право на НРБ, 1977г., с.375.

² Ненова, Л., цит.съч.

момента на раждане на припознатото дете. Преди да се говори за действие във времето на който и да било правен акт, е необходимо да се изясни въпросът в кой момент е завършен неговият фактически състав. В тази връзка намирам, че в доктрината съществуват някои противоречия и не докрай изяснени аспекти относно припознаването, което налага да поставим проблема.

Кога е завършен фактическият състав на един правен акт е въпрос, който има не само дидактическо, а и голямо практическо значение, свързано с правоприлагането. Така например, сроковете за оспорване на припознаване от Дирекцията за социално подпомагане и от прокурора /вж. чл.65, ал.5 СК/ и срокът за унищожаване на припознаването поради грешка и измама започват да текат *от припознаването* /вж. чл.67 СК/. За да се определи точно началният момент на срока, е необходимо да се определи кога припознаването се счита извършено, т.е. кога е завършен неговият фактически състав. По този въпрос в литературата се срещат различни становища и изводи. Ц.Цанкова³ сочи три момента, от които е възможно да говорим за пораждаване действието на припознаването: извършването на акта, изтичане на срока за оспорване или вписване на припознаването в акта за раждане на детето. Д.Константинов⁴ смята, че припознаването *произвежда действие от момента на подписване* на писменото заявление или нотариално заверената декларация за припознаване. Според проф.Ненова⁵, „За да произведе правно действие, припознаването трябва да бъде облечено в предписаната от закона форма.” При по-новата уредба – СК от 1985г./чл.36, ал.1/, възпроизведен в чл.65, ал.1 от СК от 2009г., схващането на Д.Константинов, формирано при действието на предходната нормативна уредба, не може да бъде подкрепено. Мнението на Л.Ненова се поддържа в съвременната литература, но е необходимо да се уточнят елементите на законоустановената форма за припознаване. Както е видно от разпоредбата на чл.65, ал.1 СК, предвидени са три алтернативни начина за извършване на припознаване: лично с писмено заявление пред длъжностното лице по гражданското състояние, чрез декларация с нотариално заверен подпис, подадена до длъжностното лице или със заявление, подадено чрез управителя на лечебното заведение в което се е родило детето до длъжностното лице по гражданското състояние. Както става ясно от текста на закона, и в трите случая фигурира изискването едностранният акт на припознаване да достигне до адресата – длъжностното лице по гражданското състояние^{6,7}. Ето защо, като задължителен елемент на валидното припознаване следва да се включи и достигането на заявлението до адресата. Това е една от причините, съгласно действащата уредба, да не се допуска припознаване чрез „класическия” способ на завещанието⁸, каквото е било допустимо при действието на правилата за припознаване по ЗЛС.

В литературата се среща и друго виждане. В дефиницията на припознаването *като юридически факт*, като способ за установяване на произход, М.Марков⁹ включва следните елементи: 1./ едностранно изявление на припознаващия /акт с декларативно действие/ и 2./ вписване на припознаващия в акта за раждане като родител. Можем ли от горното да направим извод, че авторът включва и вписването в акта за раждане на извършеното припознаване към елементите от фактическия му състав, от който

³ Цанкова, Ц., Коментар на новия СК, 2010г., с.267.

⁴ Константинов, Д., Произходът по българското право, с.167.

⁵ Ненова, Л., цит.съч., с.379.

⁶ Цанкова,Ц., цит.съч.

⁷ Матеева,Е., Семейно право, 2010г., с.353.

⁸ Ненова, Л., цит.съч., с.380.

⁹ Марков, М., Помагало по Семейно и наследствено право, Сиби, 2009г., с.111.

настъпват правните последици и следва ли да приемем подобно виждане. Друг автор, който разглежда правното значение на вписването на припознаването в акта за раждане на детето, е Ц.Цанкова¹⁰: „Вписването на припознаването в акта за раждане има само оповестително и доказателствено значение /чл.34, ал.2 СК/. Изтичането на срока за оспорване е условие на закона, за да се впише припознаването, защото е създадена сигурност в правното положение.” Излиза, че според цитирания автор, вписването в акта за раждане няма конститутивно действие, т.е. не е елемент от фактическия състав на припознаването. В подкрепа на такъв извод може да се посочи и разпоредбата на чл.71 от СК, която сочи различни титули за произход: акт за раждане, припознаване и презумпцията по чл.61. Законодателят ги разграничава, т.к. държи сметка за съдържанието на фактическите им състави. Презумпцията за бащинство действа автоматично - *ex lege* – с осъществяването на презумпционните предпоставки, а припознаването поражда действие с извършването му. И допълнително изрично е посочена третата възможност – произход, установен с акт за раждане. Оттук може да се направи извода, че вписването в акта за раждане на припознаването няма конститутивно действие. Същото следва да важи и спрямо презумпцията за бащинство.

Вторият проблем, който има тясна връзка с предходния, е какво е правното действие на припознаването докато тече тримесечният срок за неговото оспорване по административен ред – дали то е породило вече своето правно действие, което ще ретроагира назад към момента на раждане на детето или е в едно висящо положение, съответно какъв е ефектът на оспорването, респективно на неоспорването спрямо акта на припознаване.

Както вече беше посочено, господстващото разбиране е, че припознаването се счита извършено и неговият фактически състав завършен, когато волеизявлението в съответната форма достигне до адресата. Но за да се стабилизира като правен акт, е необходимо да изтече срокът за неговото оспорване. Едва след това, то се вписва в акта за раждане, което, както вече беше посочено, има само оповестително и доказателствено значение. В този смисъл са изразените в литературата становища, а новият СК не дава основание за преценка на възприетите тези. Приема се, че „Целта на оспорването е да разруши действието на припознаването”¹¹, както и че „Оспорването е волеизявление за парализиране на породеното действие на акта за припознаване”¹². От посочените цитати е видно, че авторите приемат, че действието на припознаването е породено с извършването на акта в описаната по-горе законова форма. Оспорването се възприема като отделен юридически факт, който може препятства породеното вече правно действие. Вписването на произхода, произтичащ от припознаването в акта за раждане има за цел да даде гласност на осъществил се по-рано юридически факт, без да е елемент от самото припознаване.

Третият въпрос, който изисква да се обвърже с по-прецизна теоретична обосновка, е свързан с правните последици във времето на припознаване на заченато дете. Съвсем очевидно е, че тук не можем да говорим за обратно действие. По този въпрос няма спор в правната доктрина. Но от кой момент такова припознаване ще породи действие и при какви предпоставки е въпрос, който изисква по-задълбочен анализ, т.к. посочените в доктрината разрешения са бегли и противоречиви. Всички автори, които са обърнали внимание на проблема, са единодушни, че такова

¹⁰ Цанкова, Ц., цит.съч., с.267.

¹¹ Ненова, Л., Тълкувателен справочник по Семейно право, с.129.

¹² Цанкова, Ц., цит.съч., с.267.

припознаване следва да се счита извършено под отлагателно условие: че детето се роди живо и жизнеспособно. Но как ще се разреши въпросът, ако майката на припознатия заченат сключи брак с лице, различно от припознатия, преди да роди детето? Кой произход ще има юридическа сила – от припознаването, което е извършено по-рано и поражда действие в момента, в който отлагателното условие *раждане* се осъществи или от презумпцията за бащинство, която макар и да е оборима, действа по правило *ex lege* в полза на съпруга на майката. Проблемът е разгледан от Й.Борисов¹³. Авторът приема, че „правната сила на акта на припознаване се отчита още от момента на изявяване на волеизявлението, а не едва от раждането на детето. Ето защо, ако бъде припознат заченат, а детето се ражда по време на брака на неговата майка, но с друг мъж, за баща ще се счита извършилият припознаването, а не съпругът на майката.” На практика, такова виждане игнорира доминиращата правна сила на брачния произход. Считам, че подобно разрешение е неприемливо в разглеждания случай. Вероятно подобно разбиране е дало повод на друг автор да приеме, че всъщност *отлагателните условия*, за да породят действие припознаването на заченат, са *две*: първо, заченатият да се роди и второ, майката да не е сключила друг брак¹⁴.

Основният постулат, който остава незасегнат от новата нормативна уредба, свързан с действието на припознаването е, че във времето то е ретроактивно. От теорията на правото е известно, че такова действие е изключение и поради това е необходима изрична правна норма, която да го предвиди. Изрично правило в уредбата на припознаването липсва. Логично е да се постави въпроса откъде следва наложилото се по безспорен начин разбиране. Прави впечатление, че повечето автори възприемат тезата, без да я аргументират. Проф.Ненова¹⁵ обяснява обратното действие с декларативния характер на акта: „след като то само обявява произхода, а произходът се определя от раждането, то няма как действието да е от друг момент – *занапред* от извършването на припознаване”. Както беше разгледано по-горе, само припознаването на заченато дете би имало действие, което не е обратно.

Ретроактивно следва да се счита и действието на припознаване, извършено на вече родено дете, но преди да е съставен акта за неговото раждане в хипотезата на чл.66, ал.3 от СК - когато другият родител е заявил, че няма да оспорва припознаването.

¹³ Борисов, Й., *Обща характеристика на припознаването като способ за доброволно установяване на произход.*”, Правна мисъл, 2006г.

¹⁴ Марков, М., *цит.съч.*, с.112.

¹⁵ Ненова, Л., *цит.съч.*, с.381.